

Mykolui Michelbertui – 60. Nedaug Lietuvoje yra archeologų, kurių darbai ir vardas būtų taip plačiai žinomi mūsų bei Europos mokslo pasaulyje – aibė mokslo darbų: monografijų, straipsnių, pranešimų paskelbta Lietuvos ir Europos mokslo leidiniuose, konferencijose. Išaugintas gausus mokinių būrys, pasklidęs Lietuvos pradžios, vidurinės ir aukštosiose mokyklose bei mokslo įstaigose.

Profesorius habilituotas daktaras Mykolas Michelbertas gimė 1939 metų kovo 9 d. Kražiuose, Kelmės rajone. 1955 metais, baigęs Kražių vidurinę mokyklą, įstojo į Vilniaus universiteto Istorijos ir filologijos fakultetą ir pasirinko istoriko specialybę. 1959 metų vasarį, dar nebaigęs universiteto, jau buvo priimtas į Lietuvos istorijos instituto vyresniojo laborantu, o 1960 metais – paskirtas šio instituto jaunesniojo moksliniu bendradarbiu.

Pirmasis mokslinis darbas – „Romos monetų radiniai Lietuvos TSR teritorijoje“ anksti išvydo šviesą: 1961 metais jis buvo paskelbtas „Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbuose“. Taip jau sutapo, kad pirmoji tema ir su ja susijęs laikotarpis tapo M. Michelberto mokslinės veiklos kelrode žvaigžde, su kuria jis nesiskiria ir šiandieną.

Būdamas 26 metų (!) apsigynė pirmąją disertaciją – „Romos importas Lietuvoje“ (1965), o jau 1968 metais pasirodė kolektyvinis darbas „Lietuvos archeologiniai paminklai. Lietuvos pajūrio I–VII a. kapinynai“. Nemažą jo dalį parašė M. Michelbertas – straipsnius apie Ankštakių, Rūdaičių, Rūdaičių II ir Senkų kapinynus.

Tais pačiais metais M. Michelberto gyvenime įvyko reikšminga permaina: imtasi pedagoginio darbo. 1968–1969 mokslo metais Vilniaus pedagoginio instituto TSRS istorijos katedroje M. Michelbertas dėsto archeologijos pagrindų kursą, o 1969 metais – priimamas nuolatiniam darbui toje pačioje katedroje. Vilniaus pedagoginiame institute M. Michelbertas dėstė iki 1984 metų. Čia jis 1969 metais išrinktas einančiu docento pareigas, o šis pedagoginis mokslo vardas jam buvo suteiktas 1973 metais. 1972 m. kovo 29 d. M. Michelbertas išrinktas Istorijos fakulteto dekanu, 1974–1984 metais – ir TSRS istorijos katedros vedėju.

Pedagoginis krūvis ir organizacinis darbas nesutrukdė M. Michelberto mokslinės veiklos. Priešingai, kas kelerius metus (be tyrinėtų paminklų studijų ar specialių, kažkuriam baltų materialinės ar dvasinės kultūros klausimui skirtų darbų) pasirodo itin reikšmingi darbai. 1972 metais išleistas kolektyvinis veikalas apie I–XIII amžių Lietuvos gyventojų prekybinius ryšius. Jame svarią vietą užima M. Michelberto studija „Prekybiniai ryšiai su Romos imperija“. 1978 metais išėjusiame veikale „Lietuvos TSR archeologijos atlasas“ jo plunksnai priklauso keliolika studijų apie baltų genčių I–IV amžių papuošalus – apgalvius, antkakles, seges, smeigtukus, apyrankes, emaliuotus dirbinius, Romos monetas ir I–VI a. stiklo bei emalio karolius.

1984 metais M. Michelbertas perėjo dirbti į Vilniaus universitetą. Istorijos fakultete buvo išrinktas Archeologijos katedros vedėju, kur iki šiol ir dirba.

Ypač svarus mokslinis M. Michelberto darbas pasirodė 1986 metais. Habilitacijos darbo „Lietuvos Panemuniai I–IV m. e. amžiais“ pagrindu 1986 metais išleista monografija „Senasis geležies amžius Lietuvoje“. Šioje monografijoje plačiai pažvelgta į baltų bendruomenę pirmaisiais amžiais po Kristaus. Apžvelgta visuomenės struktūra ir visuomeniniai santykiai, pasaulėžiūros bruožai, aptartos visos senojo geležies amžiaus baltiškosios kultūros Lietuvos teritorijoje, jų materialinė kultūra – dirbinių tipologija ir chronologija, ryšiai su artimesniais ir tolimesniais kaimynais, ypač su antikiniu pasauliu. Ypatingas autoriaus nuopelnas – senojo geležies amžiaus periodizacijos sistemos tobulinimas. M. Michelberto dėka Lietuvos senojo geležies amžiaus baltų kultūros reiškiniai aiškinami europiniame kontekste. Tam visų pirma pasitarinauja su kitais kraštais suderinta ir M. Michelberto pasiūlyta vadinamoji „Egerso-Godlovskio chronologinė schema“. Šių eilučių autoriui vis neduoda ramybės mintis, kad senojo geležies laikotarpio

pabaigą galima būtų dėšningai „nuvesti“ iki D periodo pabaigos, iki 450 metų po Kristaus. Tai būtų logiška, kadangi naujasis baltų kultūros etapas prasideda kaip tik V a. viduryje ir jo antrojoje pusėje. Tai akivaizdžiai pastebima paminkluose – keičiasi laidosena, keičiasi dirbinių tipai, prekybiniai keliai, įsitvirtina nauji visuomeniniai baltų santykiai.

1987 metais už šį veikalą M. Michelbertui buvo suteiktas habilituoto daktaro laipsnis, o 1988 metais Vilniaus universitetas suteikė pedagoginį profesoriaus mokslo laipsnį.

Visiškai neseniai, 1997 metais, pasirodė nauja M. Michelberto monografija „Paragaudžio pilkapynas“. Tai išsami studija apie I–II amžių pilkapių kultūros („žemaitiškas“ jos variantas) bendruomenės palikimą. Greta apibendrinamųjų dalių – „Laidosena“, „Radiniai“, „Paragaudžio bendruomenė senajame geležies amžiuje“ – čia atsirado vietos ir pilnam tyrinėto pilkapyno katalogui: detaliam pilkapių ir kapų aprašymui, dirbinių katalogui. Tai itin džiuginantis ir kartu sektinas darbas, nes mums taip stinga tyrinėtų paminklų išsamių ir visapusiškų publikacijų.

Įvairi mokslinė M. Michelberto veikla – plati ir jo tyrinėtų paminklų geografija. Nuo pat archeologinės veiklos pradžios tyrė senojo geležies amžiaus Vakarų ir centrinės Lietuvos kultūrų plokštinius kapinynus: Gintauose (Kretingos r.) – II–V a., Rūdaičiuose II (Kretingos r.) – I–IV a., Klanguose (Jurbarko r.) – II–III a., Seredžiuje (Jurbarko r.) – II–IV a., Veliuonoje (Jurbarko r.) – III–V a., pilkapių kultūros laidojimo paminklus Akmeniuose (Kelmės r.) – II–IV a., Paalksniuose (Kelmės r.) – I–IV a., Perkūniškėje (Kelmės r.) – II–III a., Berklainiuose (Pasvalio r.) – III–VI a., Daujėnuose (Pasvalio r.) – III–VI a., Kybartiškėje (Šiaulių r.) – I–IV a., Pajuostyje (Panevėžio r.) – II–III a., Paragaudyje (Šilalės r.) – I–II a., Vienragiuose (Plungės r.) – I–III a.; Rytų Lietuvos pilkapius Rokėnuose (Ignalinos r.) – III–V a., Žadavainiuose (Utenos r.) – IV–V a. ir Užnemunės paminklus Pažarstyje (Prienų r.) – II–III a.

Šių metų sausio 14 d. Lietuvos istorijos institute paminėjome Lietuvos archeologijos draugijos įsteigimo dešimtmetį. Vienas iš iniciatorių, pirmasis draugijos pirmininkas ir buvo Mykolas Michelbertas. Visi mes – buvę ir esantys bendradarbiai, kolegos, mokiniai ir auklėtiniai – vertiname ir gerbiame šio iškilaus archeologo indėlį į Lietuvos kultūrą. Sveikiname ir laukiame naujų Lietuvos priešistorės tyrinėjimų.

Eugenijus Jovaiša

Vilniaus pedagoginis universitetas
Baltų proistorės katedra
Vilnius, 1999 01 19

MYKOLAS MICHELBERTAS IS 60

There are not many archaeologists in Lithuania which names are so widely known in the scientific world of our country and Europe – a great number of scientific works, such as monographs, articles, reports were published in scientific publications of Lithuania and Europe, presented at conferences. Also a large number of his disciples work today at primary, secondary and higher schools as well as scientific institutions of Lithuania.

Prof., Dr. Hab. Mykolas Michelbertas was born on 9 March, 1939 in Kražiai, Kelmė district. After the finishing of Kražiai secondary School in 1955 he entered Vilnius University Faculty of History and Philology and selected a speciality of an historian. In summer 1959, before the graduation from the University he was engaged as senior laboratory assistant of the Institute of Lithuanian History and in 1960 was appointed to a post of a junior scientific worker of the same Institute.

Hist first paper “The Finds of Roman Coins within the Territory of Lithuanian SSR” was published early – in 1961 it was included into collection of scientific works of the Academy of Science of the Lithuanian SSR. It so happened that the first subject and the period related to it became the guiding star of the scientific activities of M. Michelbertas and he is devoted to it up today.

In the age of 26 (!) years he maintained his first dissertation “The Roman Import in Lithuania” (1965) and in 1968 a collective work “Lithuanian Archaeological Monuments. The Burial Grounds of the 1st–7th Centuries of the Lithuanian Seaside” appeared. A considerable part of it, namely, the articles on the Ankštakiai, Rūdaičiai, Rūdaičiai II and Senkai burial grounds were prepared by M. Michelbertas.

Within the same year a significant change in the life of M. Michelbertas took place: he started his pedagogical activities. Within 1968–1969 year of studies M. Michelbertas lectured on the principles of archaeology at Vilnius Pedagogical Institute Department of the USSR History and in 1969 was engaged for a permanent work at the Department. M. Michelbertas lectured at Vilnius Pedagogical Institute up to 1984. Here in 1969 was elected to a post of acting Associated Professor and this scientific title was granted him in 1973. On 29 March 1972 M. Michelbertas was elected to a post of a Dean of the Faculty of History and in 1974–1984 was also a Head of the Department of the USSR History.

The pedagogical and organizing work did not impede the scientific activities of M. Michelbertas. On the contrary, once within several years (in addition to studies of the investigated monuments or special papers on a certain problem of material or spiritual culture of the Balts) his particularly important works appeared. In 1972 a collective work on trade relations of habitants of Lithuania in the 1st–13th c.c. was issued. A weighty part of it is the study of M. Michelbertas “The Trade Relations with Roman Empire”. Into “The Lithuanian SSR Archaeological Atlas” (1978) more that ten studies on the decorations of Baltic tribes of the 1st–4th c.c., such as diadems, neck-rings, fibulas, pins, bracelets, as well as enamel artefacts, Roman coins and glass and enamel beads of the 1st–6th c.c. by M. Michelbertas were included.

In 1984 M. Michelbertas changed his job for Vilnius University. At the Faculty of History he was elected to a post of a head of Archaeological Department and keeps this position up today.

The particularly weighty scientific paper of M. Michelbertas appeared in 1986. On the base of the habilitation work “The Lithuanian Banks of the Nemunas River in the 1st–4th c.c. AD” a monograph “The Ancient Iron Age in Lithuania” was published in 1986. In the monograph a detailed review of Baltic community within the first centuries AD was presented. The structure of the society and social relations, the features of the world outlook as well as all the Baltic cultures of the ancient Iron Age within the territory of Lithuania and their material culture – the typology and chronology of artefacts, relations with close and more distant neighbours, especially with the antique world – were described. The especially important merit of M. Michelbertas is the improvement of the ancient Iron Age periodization system. Thanks to M. Michelbertas the phenomena of Baltic culture of the ancient Iron Age was explained in the European context. First of all, for this purpose the so called “Egers–Godlowski Chronological

system" were which was offered and co-ordinated with other lands by M. Michelbertas was used. The author of these lines is continually disturbed by an idea that the end of the period of the ancient Iron Age could be lawfully "prolonged" to the end of D period, i.e. until 450 AD. It would be logical, because the new stage of Baltic culture began namely in the middle and the second half of the 5th century. It is clearly seen in monuments: changes of ways of burying, types of artefacts, trade ways took place and new public relations of Balts consolidated.

In 1987 for this work to M. Michelbertas a degree of Dr. Hab. was conferred and in 1988 Vilnius University granted him a scientific pedagogical title of a professor:

Recently, in 1997 a new monograph "The Paragaudis Burial mound" was created by M. Michelbertas. It is a detailed study on the cultural heritage of the burial grounds of the 1st–2nd c.c. (its "Samogitian" version). In addition to generalized sections, such as "The Ways of Burying", "The Finds", "The Community of Paragaudis in the Ancient Iron Age" also a complete catalogue of the barrow explorer was presented which included the detailed description of barrows and graves and the catalogue of artefacts. This work made us glad and is to be followed, because we lack detailed and comprehensive publications on explored monuments.

The scientific activities of M. Michelbertas are diverse – and the geography of monuments explored by him is wide. From the beginning of his archaeological activities he investigated plate burial grounds of the ancient Iron Age cultures of the Western and Central Lithuania in Gintarai (Kretinga district) – the 2nd–5th c.c., Rūdaičiai II (Kretinga district) – the 1st–4th c.c., Klangiai (Jurbarkas district) – the 2nd–3rd c.c., Seredžius (Jurbarkas district) – 2nd–4th c.c., Veliuona (Jurbarkas district) – the 3rd–5th c.c., the burying monuments of the burying mounds culture Akmeniai (Kelmė district) – the 2nd–4th c.c., Paalksniai (Kelmė district) – the 1st–4th c.c., Perkūniškė (Kelmė district) – the 2nd–3rd c.c., Berklainiai (Pasvalys district) – the 3rd–6th c.c., Daujėnai (Pasvalys district) – the 3rd–6th c.c., Kybartiškės (Šiauliai district) – the 1st–4th c.c., Pajuostis (Panevėžys district) – the 2nd–3rd c.c., Paragaudis (Šilalė district) – the 1st–2nd c.c., Vienragiai (Plungė district) – the 1st–3rd c.c., the burying mounds of the Eastern Lithuania in Rokėnai (Ignalina district) – the 3rd–5th c.c., Žadavainiai (Utena district) – the 4th–5th c.c., as well as the monuments of Užnemunė (the part of the land on the left bank of the Nemunas) in Pažarstis (Prienai district) – the 2nd–3rd c.c.

On January the 14th of the current year we celebrated at the Institute of Lithuanian History the 10th anniversary from the establishment of the Lithuanian Archaeological society. Mykolas Michelbertas was one of the initiators of its establishment and the first President of it. All of us – the former and present collaborators, colleagues, disciples – highly appreciate the contribution of this prominent archaeologist into Lithuanian culture. We congratulate him and wait for new research of the prehistory of Lithuania

Eugenijus Jovaiša

Vilnius Pedagogical University
The Department of Baltic Prehistory
Vilnius, 19 01 1999

В Литве немного археологов, чьи труды и имя были бы так широко известны в научном мире нашей страны и Европы – его многочисленные научные монографии, статьи, доклады опубликованы в научных изданиях Литвы и Европы, представлены на конференциях. Многочисленный отряд его учеников работает в начальных, средних и высших школах и научных учреждениях Литвы.

Профессор, габилитированный доктор Миколас Михельбертас родился 9 марта 1939 года в Кражяй, район Кяльме. После окончания средней школы Кражяй в 1955 году он поступил на историко-филологический факультет Вильнюсского Университета и выбрал специальность историка. Летом 1959 г., еще до окончания университета, он был принят на должность старшего лаборанта в Институт Истории Литвы, а в 1960 году назначен на должность младшего научного сотрудника этого института.

Первая научная работа – “Находки римских монет на территории Литовской ССР” – вышла в свет довольно рано: в 1961 году она была опубликована в сборнике трудов Академии Наук Литовской ССР. Так уж сложилось, что первая тема и связанный с ней период стали путеводной звездой научной деятельности М. Михельбертаса, с которой он не расстается и по сей день.

В возрасте 26 лет (!) он защитил свою первую диссертацию – “Римский импорт в Литве” (1965 г.), а уже в 1968 г. вышел в свет коллективный труд “Археологические памятники Литвы. Могильники I-VII вв. на Литовском Взморье”. Значительная часть его была написана М. Михельбертасом – статьи о могильниках Анкистакяй, Рудайчяй, Рудайчяй II и Сянкай.

В том же году произошла значительная перемена в жизни М. Михельбертаса: он начал свою педагогическую деятельность. В 1968–1969 учебном году М. Михельбертас преподавал курс основ археологии на кафедре истории СССР Вильнюсского Педагогического института, а в 1969 году был принят на постоянную работу на той же кафедре. В Вильнюском Педагогическом институте М. Михельбертас преподавал до 1984 года. Здесь в 1969 году он был избран исполняющим обязанности доцента, а это педагогическое научное звание было ему присвоено в 1973 году. 29 марта 1972 года М. Михельбертас был избран деканом Исторического факультета, а в 1974–1984 г.г., – и заведующим кафедрой истории СССР.

Педагогическая нагрузка и организационная работа не помешали научной деятельности М. Михельбертаса. Наоборот, раз в несколько лет (кроме изучения исследуемых памятников или специальных работ по конкретным вопросам материальной или духовной культуры балтов) выходили его особо значительные работы. В 1972 году была опубликована коллективная работа о торговых связях жителей Литвы в I-XIII вв. В ней важное место занимает труд М. Михельбертаса “Торговые связи с Римской империей”. В опубликованном в 1978 году “Археологическом атласе Литовской ССР” его перу принадлежат более десяти исследований об украшениях (головных венках, шейных гривнах, фибулах, булавах, браслетах) племен балтов I-IV в.в., эмальированных изделиях, римских монетах и бусах из стекла и эмали, датировемых I-VI вв.

В 1984 г. М. Михельбертас перешел на работу в Вильнюсский Университет. На Историческом факультете он был избран заведующим кафедрой археологии и на этой должности работает по сей день.

Особо весомая научная работа М. Михельбертаса вышла в 1986 году. На основе габилитационной работы “Побережье Немана в Литве в I-IV вв. н. э.” в 1986 году была выпущена монография “Древний железный век в Литве”. В этой монографии представлен широкий обзор общества балтов в первые века после рождения Христа. Описана структура общества и общественные отношения, черты мировоззрения, обсуждены все культуры балтов древнего железного века на территории Литвы, их материальная культура – типология и хронология изделий, связи с близкими и далекими соседями, в особенности, с античным миром. Особая заслуга автора – усовершенствование системы периодизации древнего железного века. Благодаря М. Михельбертасу явления культуры балтов древнего железного века можно объяснить в европейском контексте. В первую очередь этому служит согласованная с другими краями и предложенная М. Михельбертасом так называемая “хронологическая система Эгерса–Годловского”. Автору этих строк постоянно не дает

покою мысль, что конец древнего железного века можно было бы закономерно “довести” до конца периода D, т.е. 450 года после рождения Христа. Это было бы вполне логично, так как новый этап культуры балтов начинается как раз в середине V века и его второй половине. Это ясно заметно и в памятниках – меняются способы погребения, типы изделий, торговые пути, утверждаются новые общественные отношения у балтов.

За эту работу М. Михельбертасу в 1987 году была присвоена степень габилитированного доктора, а в 1988 г Вильнюсский Университет присвоил ему научно-педагогическое звание профессора.

Совсем недавно, в 1997 году, вышла в свет новая монография М. Михельбертаса “Курганный могильник Парагаудис”. Это детальное исследование культурного наследия курганов I-II веков (его “жемайтский” вариант). Наряду с обобщенными разделами – “Способы погребения”, “Находки”, “Общество Парагаудиса в древнем железном веке” – здесь нашлось место и для полного каталога исследованного курганного могильника: детального описания курганов и погребений, каталога изделий. Эта работа радует, и в то же время ее пример достоин подражания, так как нам так не хватает детальных и всесторонних публикаций об исследованных памятниках.

Разнообразна научная деятельность М. Михельбертаса – широка и география исследованных им памятников. С самого начала своей археологической деятельности он исследовал грунтовые могильники культур древнего железного века Западной и Центральной Литвы: в Гинтарай (Кретингский р-он) – I-IV вв., в Клангай (Орбаркский р-он) – II-III вв., в Серяджюсе (Орбаркский р-он) – II-IV вв., в Велооне (Орбаркский р-он) – III-V вв.; могильные памятники курганной культуры в Акменяй (Кяльмеский р-он) – II-IV вв., Паалкснай (Кяльмеский р-он) – I-IV вв., Пяркуншике (Кяльмеский р-он) – II-III вв., Берклайнай (Пасвалисский р-он) – III-VI вв., Дауенай (Пасвалисский р-он) – III-VI вв., Кибартшике (Шяуляйский р-он) – I-IV вв., Паюостис (Паневежский р-он) – II-III вв., Парагаудис (Шилалский р-он) – I-II вв., Венрагай (Плунский р-он) – I-III вв.; курганы Восточной Литвы в Рокенай (Игналинский р-он) – III-V вв., Жадавайняй (Утенский р-он) – IV-V вв., а также занеманские погребальные памятники в Пажарстисе (Пренайский р-он) – II-III вв.

14 января с.г. в Институте Истории Литвы было отмечено десятилетие Литовского Археологического Общества. Одним из инициаторов его создания и первым его председателем был Миколас Михельбертас. Все мы – бывшие и нынешние сотрудники, коллеги, ученики и воспитанники – высоко ценим вклад этого выдающегося археолога в литовскую культуру. Поздравляем и ждем новых исследований преемников Литвы.

Эугениус Йовайша

Кафедра преемников балтов Вильнюсского
Педагогического университета
19 01 1991
Вильнюс.